

Prethodno priopćenje

UDK 330.101

32.01

141.82

Primljeno: 22. veljače 2011.

Ciklusi Moderne Normale

Klasična teorija Moderne i dugo trajanje moderne povezanosti privrednih, političkih, društvenih i kulturnih konjunktura i njihovih kriza

DAG STRPIĆ*

Sažetak

Autor vidi svoju knjigu *Karl Marx i politička ekonomija Moderne* kao sažetu polemičku autobiografiju. Marx je za njega nadasve iznimno uspješni ključ za novo razumijevanje klasične političke i političko-ekonomske teorije i njezinu primjenu u budućim analizama i projektima izlaza iz aktualne svjetske krize. Iako je u knjizi dokumentirano izveo putove dovršenja Marxove kritike političke ekonomije u skladu s Marxovim planom iz *Kapitala*, te pokazao mogućnost utemeljenja kritičke političke teorije na osnovama te kritike. Kritička politička teorija, suprotno Marxovu planu, po Strpićevu nalazu bila bi nužna već u izvođenju konkretizirane teorije tržišta i cijena u "konkurenciji mnoštva kapitala" na "površini građanskoga društva" – po Marxovoj metodologiji. Relativno neovisno o tome, autor se u ovom članku koncentrirao na proširivanje objašnjenja karaktera Moderne Normale (MN), konstruirane u njegovoj knjizi analizom utemeljenom kombinacijom klasične moderne i suvremene političke i političko-ekonomske teorije. Ali i načelnom analitičkom upotrebom rezultata svih društvenih i humanističkih znanosti, te po latentnoj nužnosti i svih znanosti u cjelini (osobito u javnim politikama) – s utemeljujućim i provedbenim težištem na integralnoj političkoj znanosti. Pritom se zadržava samo na temeljnoj shemi MN (F1) iz knjige. Moderna Normala u tom osnovnom obliku predstavlja presjek koridora cikličkoga kretanja promjenjivih poredaka i promjenljivo međusobno strukturiranih elemenata u procesima razvoja modernih država-nacija i njihova svjetskoga sustava, u razvoju različito utemeljivanih klasičnim modernim političkim i političko-ekonomskim principima. S različitim težištima/normalama i oblikovnim dominantama u strukturi različitih političkih/političko-ekonomskih kontrapunkta razvoja u povijesno odmaknutim inačicama MN. Konjunktura i krize razvoja tih procesa i poredaka,

* *Dag Strpić*, redoviti profesor Fakulteta političkih znanosti na predmetima Politička ekonomija, Globalna i komparativna politička ekonomija te Politike razvoja.

uključujući aktualnu svjetsku ekonomsku, političku, društvenu i civilizacijsku krizu i izlazak iz nje, Strpić vidi kroz cikluse MN – najočitiije u polustoljetnim i (više)stoljetnim razdobljima, a najudarnije u velikim krizama i poletima.

Ključne riječi: Marxova kritika političke ekonomije, kritička politička teorija, analiza Moderne Normale, svjetski ciklusi konjunktura države-društva-privrede, politička načela modernog razvoja

Želio bih, prije no što išta drugo kažem, zahvaliti uredništvu i glavnom uredniku časopisa *Politička misao* što su mi ukazali čast organiziranjem okruglog stola o mojoj knjizi.¹ Nisam navikao da se o mojim radovima piše, ma koliko se o njima eventualno inače govorilo.

Za svojih nekoliko tisuća dosad objavljenih kartica teksta dobio sam dosad jednu objavlvenu recenziju i nekoliko fusnota u različitim napisima. Od toga i jednu oveću. Autor recenzije morao se suočiti s puno razloga za kajanje što ju je napisao i objavio. A autor velike fusnote smatrao je nužnim privatno naglasiti da nije mogao izbjeći da je napiše. Bilo je i nekoliko polemičkih reakcija osobnoga tipa. Sve to za više od četrdeset godina. Više je bilo zabrana pisanja, odbijanja objavljivanja meni i drugima, ukidanja znanstvenih projekata i novinskih kolumni, usporavanja akademskog napredovanja, nemogućnosti dobivanja slobodnih/studijskih akademskih godina, zabrana zapošljavanja članova moje obitelji, da i ne govorim o povremenim, pa i tragičnim susretanjima s odomaćenim inačicama duha dr. Mengelea. U takvom kontekstu, zabrane izlaženja publikacija koje sam uređivao ili im bio nakladnik, otказа uredništvima ili iznuđenih ostavki, uključujući i jedno kolektivno fizičko izbacivanje iz redakcijskoga prostora, a doživio sam i jednu policijsku tjeralicu zbog objavljenog teksta² – zapravo nema smisla posebno isticati. Spominjem ih zato što sam ovdje u situaciji za mene kao autora doista nimalo uobičajenoj. Okrugli stolovi u povodu izašlih knjiga inače se često organiziraju. Ali sudionici ovoga razgovora o knjizi bili su u situaciji čistoga singulariteta koje većinom vjerojatno nisu bili svjesni.

¹ Još jedanput zahvaljujem i dr. Radimiru Pavićeviću, predsjedniku Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, i prof. dr. Dragutinu Laloviću kao uredniku biblioteke *Luča*, na ponudi da knjigu objavim u njihovoj nakladi. Ponuda mi je bila upućena kao prijatelju Crne Gore i autoru tekstova srodnih nekim već objavljenim u njihovim edicijama, a ne možda kao eventualnom dalekom potomku predotomanskih Bokelja iz bokokotorskoga Strpa.

Zahvaljujem i sjajnom politologu Josipu Panduriću, izvršnom nakladniku knjige, što se na njoj ne opaža kratak rok u kojemu je tehnički isproducirana. Istodobno žalim što nije mogao sudjelovati u raspravi.

² Nakon članka Model profesora Koraća (1), *Pitanja* 1-2/1975.

Iskoristit ću stoga ovu, za mene, potpuno jedinstvenu prigodu i dodatno objasniti neke poante vezane uz knjigu. Ponajprije, naslov i posvećivanje knjige mojim profesorima 1965-1990. uokviruju njezin specifičan osobni značaj i kriterij izbora tekstova za njezinu produkciju. *Karl Marx i politička ekonomija Moderne* napisana je u ovom obliku kao neka vrst djelomičnog sažetka moje polemičke³ znanstvene autobiografije. Za svaki slučaj. To je dijelom odredilo i redosljed uvrštavanja tekstova u knjigu. Da je bila pisana kao potpuno nova sustavna analiza, redosljed je mogao biti i manje ili više obrnut – kako je precizno sugerirao prof. dr. Bogomir Kovač na promociji knjige (Kovač, 2010: 19-20).

1. Iznova aktualni Marx, Smith i Hobbes

Mnogo je razloga što je današnjem čitatelju puno teže razumjeti Marxa i osobito njegov *Kapital* nego čitateljima u drugoj polovini dvadesetog stoljeća. No pred kraj stoljeća situacija je bila sličnija današnjoj nego što se iz dvadesetprvostoljetnog raskrsa na prvi pogled može činiti. Motivi za njegovo novo čitanje u svijetu danas su već na prvi pogled čak i izraženiji. Pritom je najmanji interes i dalje za Marxovu kritiku političke ekonomije. Da o njezinoj specifičnoj metodologiji i ne govorimo. Marksistima i nemarksistima ona je oduvijek bila nadasve preteška. Tražila je previše predznanja do kojih se mukotržno dolazi. Za njih treba odvojiti i puno vremena. A danas su i sasvim rijetke visokoškolske ili istraživačke institucije u kojima postoji veća koncentracija znalaca koji u procesu standardnog obrazovanja ili istraživanja u tome mogu biti od pomoći. Antimarksistima koji se smatraju i antimarksovcima takvo bi se čitanje moglo pokazati i šokantno kontraproduktivnim. Mnogi marksisti pak morali bi se odreći svojih klišeja koji ne bi podnijeli konkurenciju s izvornim izvedbama Marxove *Kritike*. Za one koji se na studijsko pročitavanje ipak odluče, nastojao sam dokumentirano izvući na površinu Marxovo vlastito metodološko razumijevanje političke ekonomije i njezine vlastite imanentne kritike – kako u teoriji tako i u realnome povijesnome razvoju. Pokazao sam i kako je moguće utemeljiti kritičku političku teoriju, kakvu je Marx koncipirao mimo i prije *Kapitala*, na osnovi njegove metodologije *Kritike političke ekonomije*. Kritička politička teorija, barem formalno (i dokumentarno) suprotno Marxovu planu, bila bi nužna već u izvođenju konkretizirane teorije tržišta i cijena u “konkurenciji mnoštva kapitala”

³ Za poticaj (iako vjerojatno u biti nenamjerni) na dio njezine polemičnosti moram zahvaliti bivšoj studentici Mirjani Kasapović. Pomogla mi je da shvatim kako treba više pisati o integralnoj politologiji, svim njezinim granama, te njezinoj bliskoj povezanosti s drugim društvenim i humanističkim znanostima. O Marxu, francuskoj znanstvenoj literaturi, profesorima Fakulteta političkih znanosti i Sveučilišta u Zagrebu 1965-1990, zbivanjima 1971. godine u svijetu i Hrvatskoj, značaju političke i političkih znanosti, te o velikim svjetskim i politološkim problemima koje politolozi najčešće znanstveno izbjegavaju. Cf. Strpić, 2008, 2009.

na “površini građanskoga društva” (Strpić, 2010: 29, 31-34). No ova analiza nije bila prvenstveni cilj objavljivanja tekstova o Marxu u ovoj knjizi. Da jest, to bi tražilo posebnu knjigu samo na tu temu. Ili više knjiga.

Iako Marxa inače vidim kao post-klasičnog⁴ autora, njega teorijski čini potpuno iznimnim upravo to što je bio posljednji veliki teoretičar baš klasičnoga povezivanja utemeljenja moderne građanske socijetalne zajednice⁵ s njezinim ne više samo klasičnim modalitetima realnoga funkcioniranja u društvu, politici i privredi, kroz povijest. I što je analizu te povezanosti upravo dalje osviješteno istraživački razvijao unutar jedne fundamentalno zasnovane a dinamički i razvojno usmjerene strategije istraživanja. Nije se tek oslanjao na Hobbesove, Pettyjeve (uvjetno i Lockeove), Humeove, Smithove i Hegelove klasične ili James Millove i Ricardove (u kontrapunktu i Sayove) post-klasične te djelomice Sismondijeve su-klasične teorijske rezultate. To ga čini potpuno jedinstvenim fenomenom povijesti društvenih i humanističkih znanosti. Neusporedivo više od političkoga i svjetonazorskoga utjecaja koje je neosporno imao, ali su ih imali i drugi. Smithovi su zasigurno i daleko veći.

Aktualna svjetska privredna, društvena, politička i civilizacijska kriza – ako se ne promatra samo kroz recesijsko-antirecesijske statističke naočale navodno pukih ekonomskih fluktuacija – upućuje na strukturalno dublje slojeve socijetalnog uzrokovanja koji su vukli i ne prestaju vući u krizu te ne dopuštaju olaki izlazak iz nje. Da bismo razumjeli o čemu se radi, ponovo nam nasušno treba čvršće razumijevanje modernih temelja današnjega svijeta i njegovih društava. A još je više vapijuća potreba za preciznijim znanjima o tome kako se ti temelji eventualno teško zamjetno mijenjaju i time mijenjaju ili pak ne dopuštaju promjene okvira privrednoga, političkoga i društvenoga funkcioniranja u našoj akutnoj svakodnevicu. I, na koncu, time u puno bogatiji i istodobno transparentniji kontekst stavljaju sve mogućnosti i nemogućnosti, plodotvornost i opasnosti nužnih projekata promjene i regulacije funkcioniranja trajanja svakidašnjeg privrednog, društvenog i političkog života.

Tu je Marxova posrednička teorijska uloga teško nadomjestiva. I to, paradoksalno, relativno neovisno o tome slažemo li se ili ne s njegovim postignutim i projektiranim znanstvenim rezultatima i stavovima uz njih vezanim ili nevezanim.

⁴ Jer ga, kao i Saya, Ricarda i J. S. Milla, počinje više zanimati i realno funkcioniranje modernih privreda, a ne samo ili nadasve njihovo moderno utemeljenje kao Adama Smitha ili pogotovo Thomasa Hobbesa (Strpić, 1998: 12). Od su-klasičnog Sismondija, čiju važnost u posljednje vrijeme s pravom ističe akademik Zvonko Baletić, razlikuje ga i interes za klasično utemeljenje analize. Sismondi je osebujni i nedovoljno shvaćeni Max Weber XIX. stoljeća.

⁵ Da se to uopće ne može učiniti na dosljedno su-klasičan način i bez klasične literature, vidio je čak i jedan od najvećih veberijanaca XX. stoljeća, američki sociolog Talcott Parsons (Parsons, 1951: 480, 534; Strpić, 1998: 25-29, 243).

Ponajprije, on iz prevratne pozicije fokusa XIX. stoljeća s novootvorenom i prepoznatom građanskom socijetalnom dinamikom – otvara uistinu jedinstvenu mogućnost razumijevanja temelja Moderne preko klasičnih Hobbesa i Smitha. Ali i više od toga, tako omogućuje da preko nas današnjih Hobbes i Smith postaju i ono što dosad nikad nisu bili, da postaju sve izraslijim sudionicima dinamičke analize procesa strukturiranja i razvoja suvremenih društava, dakle Moderne u višestoljetnom razvoju. Otežavajući pritom inače uvijek otvorenu opciju da se aktivni istraživački dijalog s njima reducira na teorijsko-historiografsku spiritističku seansu. Marx tako postaje mnogo više od priznate ili nepriznate nezaobilazne teorijske baštine svih današnjih teorijskih i drugih svjetonazora, tradicija i škola. On je, nadasve kroz svoju kritiku političke ekonomije i njezino utemeljivanje kritičke političke teorije, i sam posve naknadno postao projektantom svojevrstne brusione aktualnih i dogledno budućih analitičkih alata i istraživačkih strategija – neovisno o njihovom političkom, svjetonazorskom i školskom pedigreu i intencijama.

Utemeljenje političkoga novovjeka socijetalne zajednice u moderno razmjenskoj slobodi i moći, u individualnoj fizičkoj, građanskoj i korporativnoj osobnosti te njezinu radu i vlasništvu, u osvajanju svjetskog prostora moderne komunikacije, te u razvoju države-nacije kao države-društva i politike-privrede (političke ekonomije) – komprimirano je u Marxovoj kritici političke ekonomije podjednako u strukturi cjeline njezina kategorijalnog sustava kao i u svakoj od njezinih temeljnih kategorija i njihovu međusobnom odnošenju. Svi ti nosivi momenti Moderne nisu jednako obrađeni u Marxovoj kritici, niti su to mogli biti s obzirom na njezinu nedovršenost.

Ali ta kritika, do kraja zaoštreno, predstavlja jedinstven ključ za njihovo cjelovito razumijevanje. I to nipošto ne samo pa čak ni nadasve marksističko ili marksovsko. Taj je ključ po mojim nalazima do te mjere jedinstven i nenadomjestiv, da potpuno isključivanje Marxa iz operativnih vidokruga današnjih istraživačkih projektiranja izlaza iz krize – mogućnost razumijevanja naših još aktivnih klasičnih modernih korijena ostavlja posve rudimentarnom. A to znači da se bitno smanjuje i naša mogućnost preciznog dijagnosticiranja temeljnih uzroka krize i plodnog strateškog projektiranja javnopolitičkih izlaza iz nje. To vrijedi čak i za one dijagnoze i projekte koji bi bili izravno antimarksovski inspirirani i orijentirani.

2. Moderna Normala (MN) kao klasično utemeljeni suvremeni analitički alat

S tim motivom, prihvatio sam se izrade sheme Moderne Normale (MN) kao pokušaja uspostavljanja novog indikativnog analitičkog alata za razvojno istraživanje i javnopolitičko projektiranje suvremenih promjena u strukturi privrednih, društvenih i političkih procesa u kojima živimo, kao i u infrastrukturi tih procesa. Ona izra-

zito nema izravne veze s Marxovom teorijom, pa ni s njegovom kritikom političke ekonomije – nije nikakva izravna primjena Marxa. Iako jest izrađena kroz kombiniranu primjenu klasične i suvremene političke i političko-ekonomske te društvene teorije na nekoliko egzistencijalnih problema suvremenog čovječanstva – kakvu Marx, u svojim fundamentalnim teorijskim radovima, uvijek barem implicira a dijelom je i izvedbeno provodi.

Jedino što MN izravno povezuje s Marxom jest sama ideja uspostavljanja tržišnih normala (u odnosu tržišnih cijena, cijena proizvodnje i vrijednosti – kroz djelovanje zakona vrijednosti) preko reagiranja na tržišna odstupanja od njih kao latentnih. No kako u trećem dijelu moje knjige uopće nije riječ o djelovanju zakona vrijednosti, ova veza ostaje samo kao logički ili matematički princip. Njega danas koristi nadasve teorijska fizika, pa on aktualno povezuje više s eksperimentima nuklearnih fizičara u ciklotronima nego s Marxom i njegovim *Kapitalom*. Stoga ova točka povezanosti barem po mojoj intenciji ostaje potpuno autorski, teorijski i svjetonazorski neutralna, iskoristiva načelno bilo kojim teorijskim pristupom.

Uz dva uvjeta. Prvo, tko god je i kako god je koristio, mora koristiti i nosive momente klasične političke, kameralne, političko-filozofijske i političko-ekonomske analize, kao i njihov klasični oblik povezanosti. Makar ga u analizi i opovrgavao. Drugo, Moderna Normala (MN) mora se vidjeti kao presjek koridora cikličkog kretanja i unutarnjega mijenjanja cjeline tih momenata. Tako korištena, ona se u cjelini svojih temporalnih modaliteta i u svakom pojedinom vremenskom slučaju ili aspektu međudonošenja svojih sastavnih momenata (već utvrđenom ili tek hipotetskom, projektnom i prognostičko-scenarijskom) može teorijski i empirijski provjeravati, potvrđivati ili opovrgavati.

Na koncu, iako to nije eksplicitni uvjet uspješnoga korištenja, relativno je očito da MN kako bi bila iskorištena u punom opsegu svojih mogućnosti traži suradnju ne samo praktički svih grana političke znanosti (a osobito političke teorije s teorijom države, političke ekonomije, nacionalne politike i javnih politika – u njihovim globalnim, komparativnim i razvojnim aspektima). Ona podrazumijeva i suradnju svih društvenih znanosti (sociologije, ekonomije, prava), pa i nekih humanističkih (osobito filozofije, povijesti, pa i scenske teorije/analize) – s integralnom politologijom. U razvojnim istraživanjima pak, ona dakako neće moći bez doslovce svih znanosti, uključivo prirodne, tehničke i biomedicinske s ekolojskim i održivo-razvojnim fokusima. To bi se, doduše, i bez nje moralo podrazumijevati. U oba smjera povezivanja.

Bez političko-znanstvenog su-utemeljenja, sve druge znanosti a osobito društvene i humanističke ostaju bitno hendikepirane. Ništa manje nego politologija kad je od njih tvrdo odijeljena. Dominantna političnost cikličkog razvoja privrede i društva iskazuje se i kao njihova socijetalnost u Parsonsovu (1951) ili Sorokinovu

(1957, 1962) smislu, ali socijetalnost koja se dugo-trajno (Braudel, 1958: 725-753) dinamički referira na svoje moderne korijene (Hobbes, Hume, Smith, Hegel, Marx, J. S. Mill) koji su i sami u stalnome cikličkome razvoju.

3. Osnovna shema MN

Te sam korijene u MN, nužno ponešto preshematski, podijelio u dvije nosive točke načela Moderne (I. točka modernog političkoga; II. točka moderne individualizirane osobnosti) i dvije nosive točke njihova prostornog oblikovanja u organskoj povratnoj sprezi moderne države-nacije i modernoga svijeta (III. točka modernoga svijeta; IV. točka moderne države-nacije). Moderna načela, kako se povijesno empirijski pokazalo, osiguravaju uspješno djelovanje i razvoj samo u poretcima s moderno organiziranim prostorom (nacionalno-svjetskim) i institucijama oslonjenim na inačice moderne individualnosti/osobnosti. Možda bi s tim u vezi trebalo ponešto razjasniti.

Moć i sloboda kao temeljni principi modernog političkoga istaknuti su u MN u takvoj svezi i zato što je moć moderna samo ako je uspješno usmjerena na “napredovanje u slobodi” i sigurnosti (Hobbes, Locke, Hume, Ferguson, Smith, Hegel) povezano s rastom bogatstva u zajednici. Pritom konkurentsko-tržišni karakter moderne moći kao borbe za nadmoć političko-ekonomsku zajednicu (common-wealth) čini uspješnom podrazumijevajući je, u jednini i množini, kao političko-društveni oblik opstojnosti i regulacije svih tržišta, uključujući i svjetsko (Grotius, 2005: 2010). Zaoštrit ćemo ovu točku MN očito impliciranom poantom klasične teorije, empirijski verificiranom kroz modernu povijest, da političko latentno ili i stvarno gubi moderni karakter ako se vezuje uz napredovanje makar i parcijalnog siromaštva i nesigurnosti, a ne samo klasične neslobode.

Načelno egalitarna individualizirana osobnost na osnovi rada i vlasništva te njihove slobodne tržišne proizvodnje i razmjene, prvi je fizički, pravni i ekonomski fokus načela modernog političkoga. Bez načelno ali i praktički sve slobodnije i sve moćnije individualizirane osobnosti nema uspješnih modernih zajednica i modernoga razvoja. Pritom osobnost individualnog građanina (fizičkog, pravnog, ekonomskog i političkog) i osobnost individualizirane korporacije idu u nerazdvojnem paru. Ako se taj par razdvoji, bilo da pojedinci potpuno zasjenjuju korporacije ili obratno, moderni karakter razvoja se umanjuje ili čak gubi. A to uvijek znači i slabljenje moći, na ovaj ili onaj način umanjivanje slobode za sve, u konačnici djelomični ili potpuni gubitak bogatstva. Isto vrijedi i za slabljenje, pogotovo deformiranje ili čak pokušaj nasilnog ukidanja slobode rada/radnika, korporacija/poduzetnika, vlasništva, te tržišne proizvodnje i razmjene.

U društvenome smislu, svijet je tek s Modernom od astronomske postao i geografskom činjenicom. Doista postao svijetom. I to još uvijek sveudilj postaje. On se počeo razvijati najprije kao interakcija vodećih zapadnoeuropskih a prije toga

mediteranskih teritorijalnih država, Španjolske (unutar nje i kasnije Nizozemske) i Portugala s odvojenim podsvjetskim sustavima Afrike, Azije i Amerike. Iz toga je razvoja posredno produciran nastanak prvih modernih država-nacija, nizozemskih Ujedinjenih Provincija, Engleske i SAD-a.

Od početka, stoga, on djeluje kao poluga stvaranja povratne sprege nacionalnih i svjetskoga tržišta. Valerštajnovsko pitanje, gdje se u toj povratnoj sprezi generiraju promjene (Wallerstein, 1986), otuda je parodiranje pitanja o kokoši i jajetu. Smatram da je čak i vlastito Wallersteinovo istraživanje, i to usprkos njegovim zaključcima koji ostaju na polaznoj tezi o primatu svjetskoga, pokazalo kako upravo sama ta sprega, s obje svoje tek moderno formirane i diferencirane sastavnice, generira moderni razvoj. I kroza nj se uspostavlja u svom "normalnom" modernom obliku koji onda širi po svijetu kroz njegovo postupno potpuno uspostavljanje. "Svjetski sistem" ili "europska svjetska privreda" po definiciji i jesu sama ta sprega. Pritom ni do danas moderna načela (iz točke I. i II. MN), čak ni za svoje izvorne moderne nositeljice, još ne vrijede do kraja jednako unutar i izvan granica države-nacije. Modernizacija nije dovršen, a pitanje je hoće li se i pokazati kao dovršiv proces. Možda je ne-modernost ili nesuvremena modernost koju se mora prevladati – izazov koji je modernizaciji nužan da bi održala svoj po definiciji ekspanzivni razvojni naboj. Nigdje se dugo-trajna "pomičnost" i samih nosivih momenata Moderne Normale ne pokazuje jasnije nego u razvoju cjeline svjetsko-nacionalnoga prostora Moderne.

Demokratski i tržišno utemeljena država-nacija, koja je istodobno i država-društvo i politika-privreda i pravo-nepravo, u svojoj množini te u unutardržavnom i svjetskom svestranom suodnošenju svojih elemenata kroz globalna i nacionalna društva-tržišta – treći je i najočitiiji strukturalni fokus načela i "prirodno" (u skladu s razvijenom modernom prirodom zajednice) lokalizirano poprište struktura i procesa Moderne. "Svjetski" procesi zbivaju se praktički samo u državama-nacijama odnosno državama-društvima, u njihovim politikama-privredama i u okvirima njihovih prava-neprava kao i među svima njima.

Prijelazi njihovih granica-poveznica, kao i unutarnja sučelja njihovih strukturalno nosivih momenata (opipljiva kroz strukturu podjele rada/znanja/vlasništva/društva i podjelu vlasti u političkom sustavu uključivo izborni) ključni su za razvoj njihova modernog karaktera. Ali i za njihovu privrednu, društvenu, kulturnu i političku uspješnost. Uspješnost njihovih cjelina, ali i posebno njihovih pojedinaca, grupa, institucija, procesa u njima i među njima. Njihovo "normalno" strukturiranje vezano je uz dugoročno uspješno djelovanje.

Natjecateljska/konkurentska priroda svih modernih fenomena i procesa po definiciji traži njihovo stalno uspoređivanje. A njihova se uspješnost i može kvalitativno i kvantitativno empirijski mjeriti. To se stalno praktički zbiva, kroz sva djelovanja u zajednicama i među njima. A najizrazitije kroz formiranje i izvedbu njihovih

poslovnih i javnih/državnih strategija i politika razvoja kroz javne/državne politike. Među njima tradicionalno (uz osobne i korporativne poslovne) dominiraju ekonomska (osobito financijska i monetarna), pravosudna, policijska, vojna i vanjska. U relativno novijem razvoju pridružuju im se i druge, poput obrazovne, zdravstvene, socijalne, ekološke itd.

4. Moderna Normala kao struktura i rezultanta modernog cikličkog međudjelovanja

Promjene u karakteru djelovanja zajednice u shemi MN očituju se u promijenjenim ravnotežnim sjecištima su-djelovanja u njima po dvije dominantne točke modernih načela (političko i individualizirano osobno) i kroz dvije dominantne točke realnoga prostora Moderne (svijet i država-nacija). A to uključuje i promjene sadržaja pojedinih točaka koje su empirijski provjerljive. Sjecišta bliže središtu sheme "normalna" su za moderne strukture i moderno djelovanje. Ona stoga označavaju i uspješne javne politike. Sjecišta blizu kutnih točaka i rubova sheme karakteriziraju "denormalizirano" djelovanje, u ekstremnim točkama i "totalitarno" – dugoročno uvijek neuspješno (Strpić, 2010: 209).

Promjene u uspješnosti javnih politika i strategija kojima se one formiraju i vode, već i same indiciraju promjene karaktera djelovanja. Neuspješne javne politike upućuju u pravilu na denormalizirani, pa i totalitarni karakter djelovanja. U konačnici i na denormalizirani (u modernome smislu), pa i totalitarni poredak koji ih rađa. Uspješne javne politike rezultat su poredaka "normalnih" za razdoblje Moderne, poredaka koji su uistinu moderni. Uz njihovu nužnu kulturalnu i civilizacijsku diferencijaciju. (Tek kad se bude pokazalo da veća uspješnost dugoročno karakterizira i ne-moderne poretke, moći će se govoriti o pravoj Post-Moderni.)

Promjene u Modernoj Normali ne dešavaju se ravnomjerno niti u potpuno slučajnim diskontinuitetima. Veće promjene same MN, vezane uz njezinu "pomičnost" još manje. One se događaju ciklički i relativno pravilno. Privredni ciklusi, do početka XIX. stoljeća praktički i teorijski neuočavani, a koncem XX. i početkom XXI. nepriznavani, temeljito su obrađeni u političko-ekonomskoj i ekonomskoj teoriji. U posljednjoj trećini XX. stoljeća,⁶ politička i ekonomska znanost počinju se baviti političkim i političko-ekonomskim ciklusima. U posljednjih petnaestak godina počeo sam se baviti njihovom političkom utemeljenošću u širem smislu od do tada poznatoga (Strpić, 1996, 2008, 2009). Nazvao sam ih stoga socijetalnim ciklusima, jer smatram da ih uzrokuje specifična političnost modernoga sklopa političko-ekonomske zajednice koji je sociolog T. Parsons nazivao socijetalnim. Kako je uočio još ekonomist J. A. Schumpeter (1939), privredni ciklusi imaju i izvanprivredne

⁶ Paradoksalno, upravo s počecima ekonomističkog poricanja postojanja privrednih ciklusa!

uzroke – političke, klimatske, zdravstvene. Historičar F. Braudel je, pozivajući se na G. H. Bousqueta, isticao da “različiti oblici društvenog kretanja imaju valovit i ritmičan oblik ... s razdobljima u kojima intenzitet raste ili opada” (Braudel, 1992: 75-76; Bousquet, 1971: 172).⁷ Stoga sam smatrao da okvire istraživanja cikličkih promjena, čak i ako smo zainteresirani samo za njihove privredne aspekte, treba proširiti na ispitivanja njihove povezanosti s promjenama u cjelini države i društva, države-nacije.

Nije teško uočiti, u najmanju ruku, barem stanoviti paralelizam u cikličkim kretanjima njezinih segmenata/aspekata – privrede, društva i države, te u načinu vođenja i postizavanju razvojnih rezultata cjeline javnih politika u tome sklopu. Implicirano je pritom, a ovom prigodom bih to želio učiniti i sasvim eksplicitnim, da se radi ne samo o nacionalno-svjetskim cikličkim kretanjima, nego i o gibanju cjeline sklopa MN. Zato bismo privredne, političke, političko-ekonomske i socijetalne cikluse u cjelini možda najpreciznije odredili kao cikluse Moderne Normale. Jer riječ je o ciklusima izraženim, a možda i uzrokovanim, u svim socijetalnim podstrukturama države-nacije i njihovim svjetskim valencijama – ali i u razumijevanju i praktičkoj primjeni modernih načela političkoga (moći, slobode, sigurnosti, zajedništva, komunikacije) i individualizirano osobnoga (vlasničkoga, građanskoga i korporativnoga).

Stoga sam Modernu Normalu i shvatio kao hipotetski presjek stvarnog statističko-povijesnog koridora lanaca podataka koji označavaju dinamiku putanje promjena u državi-društvu i politici-privredi u svjetskom kontekstu, ali i u kontekstu promjena recipiranja i realiziranja njezinih konstitutivnih političkih načela. U kraćim privrednim ciklusima Kichinova, Juglarova i Labroussova tipa ta je povezanost manje uočljiva. Ali u duljima, tipa Kuznetza i Kondratieva (dvadesetak i pedesetak godina) ili pak stoljetnim trendovima o kojima govore Cameron, Kerstchmann te Imbert, odnosno u višestoljetnima kakve sam prema Braudelovim (1992: 82-95) indikacijama ocrtao u knjizi (Strpić, 2010: 143) ona se upravo nameće. Slično sugerira i analiza Davida Hackett-Fischera (1996).

Uzroci cikličkoga kretanja nisu javnopolitički, iako s tog stanovišta dobre ili loše javnopolitičke odluke mogu utjecati na strmine konjunktura i dubine kriza. Uzroci su tržišni. Oni leže u činjenici da je cijela moderna struktura zajednice i nje-

⁷ “Pod ‘društvenim kretanjima’ valja razumjeti sve one pokrete koji oživljuju neko društvo, a skup tih pokreta čini konjunkturu ili, bolje, konjunkturu. Jer, ima raznovrsnih konjunktura: onih koje se odnose na ekonomiju, politiku, demografiju, ali i na izgradnju svijeta, na kolektivne mentalitete, na kriminalitet u porastu ili u opadanju, na uzastopne umjetničke smjerove, na književne struje, pa čak i na mode ... Jedino je ekonomska konjunktura dosada ozbiljnije proučavana, ako već i nije bila dovedena do krajnjih zaključaka. Konjunkturalna je povijest dakle veoma složena i nepotpuna” (Braudel, 1992: 76; cf. i 76-81).

zinih svjetskih poveznica, uključujući konstitutivnost dinamike njezinih utemeljujućih načela, tržišna na hobzovski način – kao tržišni prostor moći (kao rada, robe, imovine, kapitala, statusa, vlasti, ovlasti, odlučivanja/djelovanja). Važnost privrednoga tržišta u tome prostoru povijesno se razvija i mijenja, ali je ono uvijek tek djelomični uzrok promjena u rezultatima rasta i razvoja zajednice. No ono je sigurno najbolji indikator stanja toga rasta i razvoja, stanja koje se tu može precizno mjeriti i opisivati.

To je nešto teže u izvanprivrednim sferama a dodatno je otežano slabostima i krivom ili u najmanju ruku divergentnom usmjerenosti dosadašnjih teorija političkoga razvoja (cf. Strpić, 1998: 39-66). Održiviji od njih su rezultati velikih teorija privrednih ciklusa koji većinom ugrubo konvergiraju. Na zajednički političko-ekonomski nazivnik mogao bi ih svesti zajednički rezultat po kojemu su (uz nužne teorijske konverzije i pojednostavljenja) uzroci cikličkoga razvoja modernih privreda i njihovih država-društava: 1. pojava i imitiranje uspješne razvojne osnove/strategije, 2. iscrpivost uspostavljenih oblika razvoja, 3. nužnost promjene nametnuta krizom iscrpljenog oblika.

Povećana dinamika moderne uspješnosti u brzini privrednog i društvenog rasta i razvoja izaziva i veću izraženost cikličkih oblika te dinamike, osobito onih dugoga trajanja.

Uzroci “velikih kriza” (unutar velikih Kondratjevljevih ciklusa i stoljetnih trendova, revolucija cijena i ritmova povijesti) – zapravo su doista tipovi velikih poleta i vrhovi velikih konjunktura, iako Juglar i Hayek nisu razmišljali u tim gabaritima kad su formulirali takvu tezu. Obratno, uzroci velikih poleta – velike su krize i nužnost novih tipova izlaza iz njih i poleta nakon njih. Privredne, političke, društvene i kulturne/mentalitetske rutine koje se (najprije kao inovacije) formiraju u razdobljima sinusoidnih velikih poleta i padova rasta/razvoja obilježuju cijele kontrapunkte političko-ekonomskog razvoja u ciklusima MN.

Pritom je nemoguće u tako dugom razdoblju kakvo je ono od 1250. godine do danas (Braudel, Hackett-Fischer) te uzroke svesti samo na privredne i tržišne u privrednome smislu. Uzroke treba tražiti na prostoru cijele moderne strukture država-društava-svijeta s poretcima po razvojno specificiranim političkim načelima/principima, pri čemu se područja njihovih težišta/normala i oblikovnih dominantni zasigurno mijenjaju. Ali nikada jedan uzrok ne može prepokriti sva uzrokovana su-djelovanja. Jedini tip uzroka koji je za ovakvo cikličko kretanje mogao biti odgovoran za cijelo to razdoblje jest sama cjelina i specifični moderni tip strukture koju sam nazvao Modernom Normalom.⁸

⁸ Uz napomenu da smo ovdje kratko, ali šire nego u knjizi, prikazali samo temeljni oblik MN (F1). Cf. Strpić, 2010: 209.

STUDIJSKA BIBLIOGRAFIJA⁹

- Aglietta, Michel i Alain Lipietz (2009) A la recherche d'un modele de croissance, *Esprit*, 11, Novembre.
- Aglietta, Michel i Andre Orlean, ur. (2004) *Novac i suverenitet*, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Aglietta, Michel i Andre Orlean (2007) *Novac između sile i povjerenja*, Zagreb, Mate.
- Aglietta, Michel i Antoine Reberieux (2005) *Corporate Governance Adrift: A Critique of Shareholder Value*, Cheltenham & Northampton, The Saint-Gobain Centre for Economic Studies & Edward Elgar.
- Akerlof, George i Robert Shiller (2009) *Animal Spirits: How Human Psychology Drives the Economy, and Why It Matters for Global Capitalism*, Princeton & Oxford, Princeton University Press.
- Alesina, Alberto i Nouriel Roubini, with Gerald Cohen (1997) *Political Cycles and the Macroeconomy*, Cambridge Mas., MIT Press.
- Allais, Maurice (1999) *La crise mondiale d'aujourd'hui: Pour des profondes reformes des institutions financières et monétaires*, Paris, Editions Clement Juglar.
- Allais, Maurice (1999a) L'éclatante faillite du nouveau credo, *Le Figaro*, 27 dec.
- Allais, Maurice (1999b) *La Mondialisation. La Destruction des Emplois et de la Croissance. L'Evidence Empirique*, Paris, E. C. Juglar.
- Allais, Maurice (2001) *Fondements de la dynamique monetaire*, Paris, E. C. Juglar.
- Arrighi, Giovanni (2007) *Adam Smith in Beijing: Lineages of the Twenty-First Century*, London & New York, Verso.
- Baletić, Zvonimir (1965) *Marksistička teorija ekonomskih kriza*, Zagreb, Naprijed.
- ... (1972) *Ekonomski proces i ekonomska teorija*, Zagreb, Informator.
- Barisheff, Nick (2006) August 15, 1971: Inflation Unleashed, Financial Sense University, May 11.
- Beck, Ulrich (2001) *Pronalaženje političkoga: Prilog teoriji refleksivne modernizacije*, Zagreb, Naklada Jesenski i Turk.
- Besomi, Daniele (2005) Clement Juglar and the transition from crises theory to business cycle theories, 100 years from Juglar conference, paper, Paris, 2 Dec.
- Binder, Leonard & co. (1971) *Crises and Sequences in Political Development*, Princeton N.J., PUP.
- Blinder, Alan (1979) *Economic Policy and the Great Stagflation*, New York, Academic Press.

⁹ Shvaćena kao Braudelov "tableau" literature – bibliografija na osnovi koje se piše (ali i čita) tekst, odnosno ona koja označava itinerer strategije istraživanja.

- Braudel, Fernand (1992) *Vrijeme svijeta*, Zagreb, A. Cesarec.
- ... (1958) *Histoire et Science Sociale: La Longue Durée*, *Annales E.S.C.*, 13:4, Oct.-Déc.
- Chaunu, Pierre (1977) *Civilizacija klasične Evrope*, Beograd, IZJ.
- Cheung, Edward (2007) *Baby Boomers, Generation X and Social Cycles*, vol. 1: *North American Long-waves*, Toronto, Longwave Press, http://www.longwavepress.com/longwave_social_cycles/index.htm
- Clastres, Pierre (2010) *Društvo protiv države: Istraživanja iz političke antropologije*, Zagreb, Disput.
- Colebach, Hal K., ur. (2006) *Beyond the Policy Cycle: The policy process in Australia*, Sidney, Allen & Unwin.
- Commons, John R. (1990, 1959, 1934) *Institutional Economics: Its Place in Political Economy*, New Brunswick, Transaction Books.
- ... (1968, 1924) *Legal Foundations of Capitalism*, New York, Macmillan.
- ... (1925) *Law and Economics*, *Yale Law Journal* 34, Feb.
- Čobeljić, Nikola i Radmila Stojanović (1966) *Teorija investicionih ciklusa u socijalističkoj privredi*, Beograd, Savremena Administracija.
- Dehio, Ludwig (1963) *The Precarious Balance: The Politics of Power in Europe, 1494-1945*, London, Chatto & Windus.
- Diebold, Francis X. i Glenn D. Rudebush (1999) *Business Cycles: Duration, Dynamics and Forecasting*, Princeton, PUP.
- d'Ormesson, Wladimir (1933) *La Grande Crise mondiale de 1857: l'histoire recommence, les causes, les remèdes*, Paris, M. D'Hartoy.
- Engdal, F. William (2008) *The next big wave is breaking*, *Asia Times*, 17. 7.
- Erturk, Korkut A. (2002) *Revisiting the Old Theory of Cyclical Growth: Harrod, Kaldor cum Schumpeter*, *Review of Political Economy*, Vol. 14, No. 2.
- Evans, Peter B. et al., ur. (1985) *Bringing the State Back In*, New York, CUP.
- FAIR/Forum pour d'autres indicateurs de richesse (2009) *Un diagnostic juste des propositions decevantes*, www.esprit.presse.fr, <http://www.idies.org/index.php?post/Commission-Stiglitz-un-diagnostic-juste-des-proposition-decevantes2>
- Ferguson, Adam (1980, 1767) *An Essay on the History of Civil Society*, New Brunswick & London, Transaction Books.
- Franzese, Robert J. i Karen Long Jusko (2006) *Political-Economic Cycles*, u: Wittman i Weingast, ur. *Oxford Handbook of Political Economy*, Oxford Encyclopedia of Political Science, Oxford, OUP.
- Friedrich, Carl, ur. (1954) *Totalitarianism*, Cambridge Mass., Harvard University Press.
- Geertz, Clifford, ur. (1963) *Old Societies and New States: The Quest for Modernity in Asia and Africa*, New York, The Free Press.

- Gilpin, Robert (1993) *War and Change in World Politics*, Cambridge, CUP.
- Glasner, David et al., ur. (1997) *Business cycles and depressions*, New York, Garland.
- Goldstein, Joshua (1984) *Long Cycles of Economic Growth and War: Toward a Synthetic Theory*, APSA, Wash. DC, Sep.
- Goodin, Robert E. i Tilly, Charles (2006) *Contextual Political Analysis*, Oxford, OUP.
- Gourevitch, Peter Alexis (1977) International Trade, Domestic Coalitions, and Liberty: Comparative Responses to the Crisis of 1873-1896, *Journal of Interdisciplinary History*, VIII, 2, Autumn.
- ... (1984) Breaking with Orthodoxy: The Politics of Economic Policy Responses to the Depression of the 1930s, *International Organization*, vol. 38, No 1, Winter.
- Gray, John (2002) *Lažna zora*, Zagreb, Masmmedia.
- Grew, Raymond (1978) *Crises of Political Development in Europe and the United States*, Princeton N.J., Princeton University Press.
- Grotius, Hugo (2005, 1625) *The Rights of War and Peace*, Indianapolis, Liberty Fund.
- ... (2010, 1609) *The Free Sea*, Indianapolis, Liberty Fund.
- Hackett-Fischer, David (1998) *The Great Wave: Price Revolutions and the Rhythm of History*, Oxford, OUP.
- Hansen, Alvin H. (1951) *Business Cycles and National Income*, New York, Norton & Co.
- Hayek, Friedrich A. v. (1925) Die Währungspolitik der Vereinigten Staaten seit der Überwindung der Krise von 1920, *Zeitschrift für Volkswirtschaft und Sozialpolitik*, N.F. 5.
- ... (1925a) Das amerikanische Bankwesen seit der Reform von 1914, *Der Oesterreichische Volkswirt* 17.
- ... (1928) Einige Bemerkungen ueber das Verhältnis der Geldtheorie zur Konjunkturtheorie, *Schriften des Vereins für Sozialpolitik*, vol. 173, 2.
- ... (1929) *Geldtheorie und Konjunkturtheorie*, Wien; (1933) *Monetary Theory and the Trade Cycle*, London, Jonathan Cape.
- ... (2009, 1972) *A Tiger by the Tail*, London & Auburn Al., The Institute of Economic Affairs & Ludwig von Mises Institute.
- ... (2008) *Prices and Production and Other Works: F. A. Hayek on Money, the Business Cycle, and the Gold Standard*, Auburn, Alabama, Mises Institute.
- Hegel, Wolfgang F. W. (1964) *Filozofija prava*, Sarajevo, V. Masleša.
- ... (1955) *Fenomenologija duha*, Zagreb, Kultura.
- ... (1974) *Jenaer Realphilosophie*, u: *Frühe politische Systeme*, uredio i komentaron popratio Gerhard Gohler, Frankfurt/M – Berlin – Wien, Ullstein Buch.
- Hirschman, Albert O. (1981) *Essays in Trespassing: Economics to Politics and Beyond*, Cambridge, CUP.

- Hobbes, Thomas (1979, 1651) *Leviathan*, ur. C. B. Macpherson, Harmondsworth, Penguin; *Levijatan*, Zagreb, Naklada Jesenski i Turk, 2004.
- Hume, David (1984, 1739-40) *A Treatise of Human Nature*, London, Penguin; *Rasprava o ljudskoj prirodi*, Sarajevo, V. Masleša, 1983.
- Huntington, Samuel P. (1968) *Political Order in Changing Societies*, New Haven & London, Yale University Press.
- ... (1993) *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*, Norman Okl. & London, University of Oklahoma Press.
- Hurwicz, Leonid (1960) Conditions for Economic Efficiency of Centralized and decentralized Structures, u: Gregory Grossman, ur., *Value and Plan*, Berkeley & Los Angeles, University of California Press.
- Imbert, Gaston (1959) *Des mouvements de longue durée Kondratieff*, Aix-en-Provence, La pensée universitaire.
- Juglar, Clement (1862) *Des crises commerciales et de leur retour périodique en France, en Angleterre et aux Etats-Unis*, Paris, Guillaumin.
- Kennedy, Paul (1987) *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*, New York, Random House.
- Keynes, John M. (1987) *Opća teorija zaposlenosti, kamata i novca*, Zagreb, CKD.
- King, Roger (1986) *The State in Modern Society: New Directions in Political Sociology*, Chatham N. Y., Chatham House.
- Kovač, Bogomir (2010) Ekonomija se ideologizirala, u: *Crnogorski glasnik*, XI, 63, svi-banj-lipanj/maj-jun 2010, str. 19-20.
- Krugman, Paul (2002) *Doba smanjenih očekivanja*, Zagreb, Masmedia.
- Lalović, Dragutin (1986) *Društveni čovjek i njegovo vlasništvo*, Zagreb, Kulturni radnik.
- ... (2006) *Mogućnosti političkoga: Preko građanina ka čovjeku*, Zagreb, Disput.
- ... (2008) *Države na kušnji*, Zagreb, Disput.
- Laue, Theodore H. v. (1987) *The World Revolution of Westernization*, New York & Oxford, OUP.
- Lewis, W. Arthur (1980) The Slowing Down of the Engine of Growth, *American Economic Review*, Vol. 70, No. 4, Sep.
- ... (1980a) Rising Prices: 1899-1913 and 1950-1979, *Scandinavian Journal of Economics*, Vol. 82, No. 4.
- Lindblom, Charles (1977) *Politics and Markets: The World Political-Economic Systems*, New York, Basic Books.
- Lowi, Theodore J. (2001) Naš milenij: politička znanost sučeljuje se s globalnom korporacijskom privredom, *Politička misao* (38) 3: 60-81.
- ... (1979, 1969) *The End of Liberalism: The Second Republic of the United States*, New York, Norton.

- ... (1964) American business, public policy, case studies and political theory, *World Politics* 16.
- Lubasz, Heinz, ur. (1964) *The Development of the Modern State*, New York & London, Macmillan & Collier-Macmillan.
- Macpherson, Crawford Blaire (1968) Introduction, u: T. Hobbes, *Leviathan*, Harmondsworth, Penguin.
- ... (1981, 1962) *Politička teorija posjedničkog individualizma*, Zagreb, CDD.
- Mandel, Ernest (1981, 1972) *Kasni kapitalizam*, Zagreb, CKD.
- ... (1982) *La crise 1974-1982*, Paris, Flammarion.
- Marx, Karl (1968) Pismo ocu 10. XI. 1837, u: Karl Marx – Friedrich Engels, *Dela*, tom 1. (MED 1), Beograd, Prosveta.
- ... (1968a) Iz pripremnih radova za historiju epikurejske, stoičke, skeptičke filozofije, MED 1, Beograd, Prosveta.
- ... (1969-1972) *Teorije o višku vrijednosti I-III*, MED 24-26, Beograd, Prosveta.
- ... (1972) *Prilog kritici Hegelove filozofije prava. Uvod*, MED 3, Beograd, Prosveta.
- ... (1972a) *Ekonomsko-filozofski rukopisi*, MED 3, Beograd, Prosveta.
- ... (1974) *Njemačka ideologija*, MED 6, Beograd, Prosveta.
- ... (1974a) *Bijeda filozofije*, MED 7, Beograd, Prosveta.
- ... (1974b) *Grundrisse der Kritik der Politischen Okonomie (Rohentwurf) 1857-1858. Anhang 1850-1859*, Berlin, Dietz Verlag.
- ... (1974c) *Prilog kritici političke ekonomije*, MED 20, Beograd, Prosveta.
- ... (1974d) *Kapital: Kritika političke ekonomije I-III*, MED 21-23, Beograd, Prosveta.
- ... (1976-1977) *Das Kapital: Kritik der politischen Okonomie I-III*, Berlin, Dietz Verlag.
- ... (1979) Prilog kritici nacionalne ekonomije: Ekonomsko-filozofski rukopisi, u: *Filozofsko-politički spisi*, Zagreb, FPZ-Politička misao.
- ... (1979a) *Osnovi kritike političke ekonomije (Ekonomski rukopisi 1857-1858)*, MED 19-20, Beograd, Prosveta.
- Mill, James (1966, 1821) *Elements of Political Economy*, u: *Selected Economic Writings*, ur. Donald Winch, Edinburgh & London, The Scottish Economic Society – Oliver & Boyd.
- Mill, John S. (1994, 1848, 1879) *Principles of Political Economy and Chapters on Socialism*, uredio i uvod napisao Jonathan Riley, Oxford & New York, OUP.
- Nordhaus, William D., Alberto Alesina i Charles L. Schultze (1989) *Alternative Approaches to the Political Business Cycle*, Brooking Papers.
- North, Douglas et al. (2009) *Violence and Social Orders: A Conceptual Framework for Interpreting recorded Human History*, Cambridge, CUP.

- Ogburn, William F. (1948) Are Our Wars Good Times?, *Scientific Monthly* LXVII, 1 (July).
- Padjen, Ivan (1988) Pravne pretpostavke znanosti o modernim društvima, *Naše teme* 7-8.
- Pareto, Vilfredo (1964, 1923, 1916) *Trattato di sociologia generale*, Milano, Edizioni di Comunita.
- Parsons, Talcot (1951) *The Social System*, New York, The Free Press of Glencoe.
- ... (1965) The Problem of Structural Change, An Outline of the Social System, u: Parsons & co., ur., *Theories of Society*, New York, Free Press.
- ... (1991, 1977, 1971) *Društva. Evolucijski i poredbeni pristup. Sistem modernih društava*, Zagreb, A. Cesarec.
- Petak, Zdravko (2006) Teorija institucionalnog racionalnog izbora Elinor Ostrom, u: Elinor Ostrom, *Upravljanje zajedničkim dobrima: Evolucija institucija za kolektivno djelovanje*, Zagreb, Naklada Jesenski i Turk.
- Petty, William (1963) *Economic Writings of Sir Wm. Petty*, uredio i uvod napisao C. H. Hull, New York, Augustus M. Kelley.
- Poggi, Gianfranco (1978) *The Development of the Modern State: A Sociological Introduction*, London, Hutchinson.
- Polanyi, Karl (1999) *Velika preobrazba: Politički i ekonomski izvori našega vremena*, Zagreb, Naklada Jesenski i Turk.
- Przeworsky, Adam i Michael Wallerstein (1988) Structural Dependence of the State on Capital, *American Political Science Review* 82, 1 (March).
- Ricardo, David (1953) *Načela političke ekonomije*, Zagreb, Kultura.
- Rosencrance, Richard (1987) Long cycle theory and international relations, *International Organization*, Vol. 41, No. 2.
- Rothbard, Murray N. (2002) *The Panic of 1819: Reactions and Politics*, Auburn, L. v. M. I.
- ... (2000) *America's Great Depression*, Auburn, L. v. M. I.
- ... (1999) The Origins of the Federal Reserve, *The Quarterly Journal of Austrian Economics*, Vol. 2, No. 3, Fall.
- ... (1984) The Federal Reserve as a Cartelization Device: The Early Years, 1913-1930, Ch. 4, u: Barry N. Siegel, ur., *Money in Crisis: The Federal Reserve, the Economy, and Monetary Reform*, San Francisco, CA, Pacific Institute for Public Policy Analysis.
- Roubini, Nouriel i David Backus (1998) *MBA Lectures in Macroeconomics*, New York, NYUP.
- Say, Jean-Baptist (1972, 1803) *Traité d'économie politique*, pref. Georges Tapinos, Paris, Calman-Levy.

- Schumpeter, Joseph A. (1939) *Business Cycles: A Theoretical, Historical, and Statistical Analysis of the Capitalist Process*, New York & London, McGraw-Hill.
- Sismondi, Simonde de (1966, 1847) *Political Economy and the Philosophy of Government*, New York, A. M. Kelley.
- Smith, Adam (1976, 1759) *Theory of Moral Sentiments*, Oxford, OUP.
- ... (1979, 1776) *The Wealth of Nations*, ur. A. Skinner, Harmondsworth, Penguin.
- ... (1978, 1896) *Lectures on Jurisprudence*, Oxford, OUP.
- Sorokin, Pitirim (1957, 1937-1941) *Social and Cultural Dynamics: A Study of Change in Major Systems of Art, Truth, Ethics, Law and Social Relationships*, Boston, Porter Sargent Publ.
- ... (1962, 1947) *Society, Culture and Personality: Their Structure and Dynamics. A System of General Sociology*, New York, Cooper Square Publishers.
- Spiethoff, Arthur (1902) Vorbemerkungen zu einer Theorie der Überproduktion, *Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft*.
- ... (1923) Business Cycles, u: *Handwoerterbuch der Staatswissenschaften*, 4. izd., ur. F. Wieser et al., Jena, G. Fischer.
- ... (1925) Krisen, *Handwoerterbuch der Staatswissenschaften*, ur. F. Wieser et al., Jena, G. Fischer.
- ... (1932) Die Allgemeine Volkswirtschaftslehre als geschichtliche Theorie: die Wirtschaftsstile, *Schmollers Jahrbuch*.
- Strpić, Dag (1998) *Promjena. Politička i političko-ekonomska promjena od Hobbesa do Hayeka: Uvodne studije*, Zagreb, FPZ – Politička misao.
- ... (2008) Množina, jednina, dvojina – razlomak politologije, *Anali HPD*.
- ... (2009) Izlazak iz cjelovite jednine političke znanosti: Razgradnja hrvatske politološke znanstvene zajednice, *Anali HPD*.
- ... (2010) *Karl Marx i politička ekonomija Moderne*, Zagreb, NZCH – Disput.
- Szostak, Rick (2009) *The Causes of Economic Growth: Interdisciplinary Perspectives*, Heidelberg, Springer.
- Tausch, Arno (2006) *From the "Washington" towards a "Vienna Consensus"? A quantitative analysis on globalization, development and global governance*, Buenos Aires, Centro Argentino de Estudios Internacionales, www.caei.com.ar
- Thompson, William R. (1992) Dehio, Long Cycles, and the Geohistorical Context of Structural Transition, *World Politics*, Vol. 45, No. 1, Oct.
- Vig, Norman i Schier, Steven E. (1985) *Political Economy in Western Democracies*, New York & London, Holmes & Meier.
- Wallerstein, Immanuel (1986) *Suvremeni svjetski sistem*, Zagreb, CKD.

Dag Strpić

CYCLES OF THE MODERN NORMAL

Summary

The author regards his book *Karl Marx and the Political Economy of Modernity*, as a summerized polemical autobiography. For him, above all, Marx is an extremely successful key for a new understanding of the classical political and political-economic theory and for its applicability in future analysis and projections of wayouts from the actual world crisis. Even though in his book he documented and elaborated ways of completing Marx's critique of political economy in accordance with Marx's plan from *Das Kapital*, and demonstrated also the possibility of founding a critical political theory on the basis of the critique of political economy. For Dag Strpić, a critical political theory, contradictory to Marx's planning, would be required already in building a concretized theory of markets and prices in the "competition of a multitude of capitals" on the "surface of civil society" – based on Marx's methodology. Somewhat aside from that, in this article Strpić is focused on an extended clarification of the Modern Normal's meaning. The Modern Normal (MN) in his book was constructed in an analysis based on a combination of classical modern and contemporary political and political-economic theory. But also on analytical use of results of all social sciences and humanities in principle, and science as a whole – especially by necessity of problem-solving public policy. With a fundamental and implementational focus on an integral political science. In this, Strpić holds on to the basic scheme of the Modern Normal, F1, from his book. Strpić's Modern Normal in this basic form is designed as a cross-section view of a corridor of cyclical movements of changing orders and fluctuating processes in mutually structurized elements of modern nation-states and their world-system. Those orders and elements developed various foundations on classical modern political and political-economic principles. With various centers of gravity or normals and different formating dominants in a structure of sequential political/political-economic counterpoints of development in series of historically different variants of the Modern Normal. Strpić observes the conjunctures and crises of development of those processes and orders, and also the actual worldwide economic, political, social and cultural crisis, through cycles of the Modern Normal as a whole. This is most evident in semi-centennial and (multi)centennial cycles, and most striking in great crises and pics of conjunctures.

Keywords: Marx's critique of political economy, critical political theory, analysis of the Modern Normal, world-cycles in conjunctures of state-society-economy, political principles of modern development

Kontakt: **Dag Strpić**, Fakultet političkih znanosti, Lepušićeva 6, 10000 Zagreb.
E-mail: dag.strpic@fpzg.hr